

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Budjettikatsaus 2019

Katsaus valtion talousarvioon,
tammikuu 2019

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2019:3

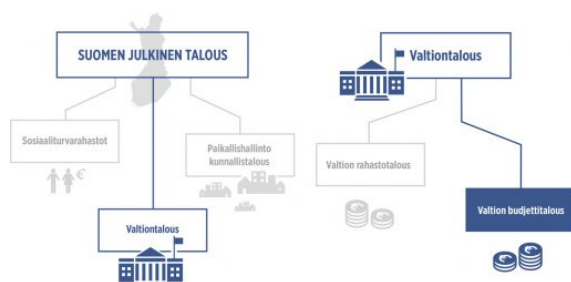
Talouspolitiikka

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Talouden näkymät	5
3 Hallituksen talouspoliittinen linja	8
4 Kestävä kehitys	10
5 Valtion talousarvio 2019	14
6 Yhteenveto	24
7 Lisätietoja	25
8 Lukuohjeet ja tulostus	26

1 Johdanto

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista. Valtiontalous sisältää valtion talousarvion eli budjettitalouden ja valtion rahastotalouden (valtion rahastotaloutta käsitellään valtion talousarviossa luvussa 9 Budjetin ulkopuolinen valtiontalous). Valtion budjettitalouden sijoittumista valtiontalouteen ja Suomen julkiseen talouteen on havainnollistettu kuviossa 1. Tässä julkaisussa keskitytään pääosin valtion budjettitalouteen. Tarkastelun kohteena on vuoden 2019 talousarvio, jonka eduskunta hyväksyi joulukuussa 2018. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista kuvioiden ja taulukoiden avulla, sekä johdattaa lukija tutkimaan teemoja tarkemmin Internet-linkkien kautta. Taustamateriaalina budjetoinnissa käytetään valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomia talousennusteita, jotka esittelee taloudellisessa katsauksessa.

Lähde: tutkibudjetti.fi
Kuvio 1. Valtiontalous osana julkista taloutta ja valtion budjettitalous osana valtiontaloutta

Valtion talousarvio eli budjetti on valtion taloutta ja varainhoitoa koskeva suunnitelma, jonka laadinnan pohjana on kevään julkisen talouden suunnitelma. Käytännössä valtion talousarviossa arvioidaan valtion seuraavan vuoden tulojen ja menojen suuruutta ja kohdentumista. Hallitus neuvottelee talousarvio-

esityksestä budjettiriihessä.

Ylin päätäntävalta valtion varojen käytöstä on Suomessa eduskunnalla, joka käyttää valtaa lähinnä kahdella tavalla: säätämällä lakeja ja hyväksymällä talousarvioita. Valtaosa talousarvion sisällöstä on lailla sidottua ja ennen talousarviosta päättämistä muutetaan usein lakeja. Eduskunta hyväksyy budjetin seuraavalle talousarviovuodelle ennen edellisen talousarviovuoden loppua.

Hallitusohjelmassa määritellään hallituksen talouspoliittiset päälinjat, joiden mukaisesti budjetti laaditaan. Lisäksi hallitus päättää vaalikauden alussa vaalikauden kehiksestä eli valtion menokatosta, sekä kehysmenettelyn säännöistä. Samalla kehys määrittelee linjan koko nelivuotisen vaalikauden menoille. Hallitus tarkistaa vuosittain huhtikuussa julkisen talouden suunnitelmassa kehiksen hallinnon-alakohtaiset määrärahat sekä päivittää kehiksen vastaamaan kustannustason, hintojen ja kehysmenojen rakenteen muutoksia. Lisätietoa osoitteessa <http://vm.fi/valtion-talouden-kehikset>.

Vuoden 2019 talousarvion loppusumma on 55,5 mrd. euroa. Pääosa määrärahoista käytetään sosiaaliturvaan. Tulot kerätään pääasiassa liikevaihtoon perustuvista veroista, kuten arvonlisäverosta, ja tuloveroista, kuten ansio- ja pääomatuloverosta. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoitaan 1,7 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 107 mrd. euroon.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus talouden näkyymiin reaalityalouden ja julkistalouden osalta. Luvussa 3 käsitellään hallituksen ta-

louspoliittisia tavoitteita ja niiden toteutumisista. Luvussa 4 tarkastellaan budjettia kestävä kehityksen näkökulmasta. Luku 5 käsittelee valtion talousarvion tulo- ja menoarvioita, alijäämää ja velkaa. Myös kuntataloutta ja maakuntauudistusta käsitellään valtion budjettitalouden näkökulmasta. Luvussa 6 tehdään yhteenveto.

2 Talouden näkymät

Valtiovarainministeriön taloudellisessa katsauksessa käsitellään kansallisen ja kansainvälisen talouden näkymiä sekä talouspolitiikkaa ja julkista taloutta.

Reaalitalous

Maailmantalouden nopeimman kasvun vaihe on tältä erää ohi ja kasvu hidastuu lähivuosi-na. Suomen talouden kasvu hidastuu 1,5 prosenttiin vuonna 2019. Hidastuminen on laaja-alaista, mutta varsinkin laskevat asunto-investoinnit heiluttavat kasvua. Kaupan esteiden lisääntyminen hidastaa viennin kasvua vuonna 2019. Nettovienti pysyy talouden kasvua tukevana metsäteollisuuden lisääntyneen kapasiteetin tukemana. Parantunut hintakilpailukyky tukee myös viennin kasvua. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys jatkuu nopeana ansiotason nousun kiihtyessä. Inflaation kiihtymisestä huolimatta reaalitulot kasvavat selvästi ja kotitalouksien kulutus kiihtyy vuonna 2019 edellisvuoteen verrattuna. Talouskasvun hidastumisesta huolimatta reaalipalkkojen maltillinen kehitys ylläpitää työvoiman kysyntää vuonna 2019. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan 6,9 prosenttiin ja työllisyysasteen nousevan 72,4 prosenttiin vuonna 2019. Taulukoon 1 on tiivistetty keskeiset ennusteluvut vuosille 2016–2019.

Taulukko 1. Kansantalouden kehitys vuosina 2016–2019
Ennuste, joulukuu 2018

	2016*	2017*	2018**	2019**
BKT:n arvo, mrd. euroa	216	224	233	241
BKT, määrän muutos, %	2,5	2,8	2,5	1,5
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	7,5	6,9
Työllisyysaste, %	68,7	69,6	71,6	72,4
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	0,4	0,7	1,2	1,4
Pitkä korko, 10 v, %	0,4	0,5	0,7	1,0

* Ennakkotieto

** Ennuste

Julkinen talous

Hyvä suhdannetilanne ja menojen kasvua hillitsevät toimet vahvistavat julkista taloutta. Vielä muutama vuosi sitten reilusti alijäämäinen julkinen talous on vuosikymmenen vaihteessa tasapainon tuntumassa. Myös julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen laskee lähivuosina.

Julkinen talous alkaa kuitenkin vähitellen heikentyä 2020-luvun alkuvuosina, kun talouskasvu hidastuu ja kuluneella vaalikaudella tehdyt sopeutustoimet päättyvät. Julkista taloutta heikentää väestön ikääntyminen, joka kasvattaa vuosi vuodelta eläke-, terveys- ja hoivamenoja. Väestön ikääntyminen luo merkittäviä paineita julkiseen talouteen pitkällä aikavälillä. Taulukossa 2 esitetään keskeiset julkisen talouden tunnusluvut vuosille 2016–2019.

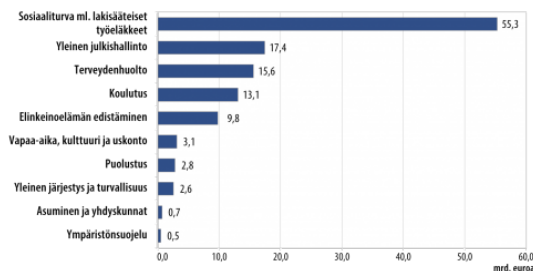
Taulukko 2. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta
Ennuste joulukuun 2018

% BKT:sta	2016*	2017*	2018**	2019**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	44,0	43,3	42,3	42,2
Julkisyhteisöjen menot	55,9	54,0	52,9	52,2
Julkisyhteisöjen nettotuotonanto	-1,7	-0,7	-0,8	-0,4
— valtionhallinto	-2,7	-1,8	-1,3	-0,7
— paikallishallinto	-0,4	-0,1	-0,6	-0,5
— työeläkelaitokset	1,1	0,9	0,9	0,8
— muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,3	0,2	0,0
Julkisyhteisöjen bruttovelka	63,0	61,3	59,2	58,4
Valtionvelka ¹⁾	47,4	47,3	45,0	44,5

* ennakkotieto

** ennuste

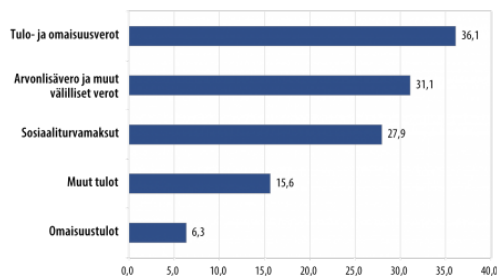
1) VM:n kansantalousosaston arvio valtion velasta eroaa budjetoidun perusteella arvioidusta mm. päivitettyjen tuloennusteiden vuoksi

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Kuvio 3. Julkisyhteisöjen menot käyttökohteen mukaisesti (COFOG) vuonna 2016, mrd. euroa

Talouden suhdanteiden lisäksi julkisen talouden rakenteet heijastuvat julkisyhteisöjen tulojen kertymään ja menojen kohdentumiseen. Kuviosta 2 nähdään, että julkisyhteisöjen tuloista suurin osa kerättiin tulo- ja omaisuusveroina sekä välillisinä veroina vuonna 2016.

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2. Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2016, mrd. euroa

Julkisyhteisöjen menoista suurin osa muodostuu sosiaaliturvaetuksien menoista, mikä näkyy kuviosta 3. Näitä menoja ovat mm. eläkkeet, työttömyysetuudet ja perhe-etuudet sekä sairausajan, asumisen ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevät tuet.

Taulukko 3 havainnollistaa opetus- ja sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista aiheutuvaa kustannusten keskimääräistä suuruusluokkaa. Taulukosta nähdään esimerkiksi, että ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijakohtaiset julkiselle taloudelle koituvat kustannukset olivat muihin koulutusmuotoihin nähden korkeimmat vuonna 2016.

Taulukko 3. Eräiden julkisten palveluiden keskimääräiset kustannukset vuonna 2016

	euroa	
Opetus- ja sivistystoimi		
Perusopetus	9 016,0	/oppilas
Lukiokoulutus	7 661,0	/opiskelija
Ammatillinen peruskoulutus	11 160,0	/opiskelija
Ammattikorkeakoulutus	8 035,0	/opiskelija
Yliopistokoulutuksen budjettirahoitus	8 985,0	/opiskelija
Yleiset kirjastot	3,6	/lainaus
Sosiaalipalvelut		
Lasten päivähoito ¹⁾	86,0	/hoitopäivä
Vanhainkotihoidot ²⁾	152,0	/hoitopäivä
Terveystieteiden tutkimus		
Perusterveydenhuolto		
- Terveystieteiden tutkimus	80,1	/käynti
- Vuodeosastohoito	280,0	/hoitopäivä
- Hammashoito	88,3	/käynti
Erikoissairaanhoito		
- Somaattinen erikoissairaanhoito ⁴⁾	1 141,9	/hoitopäivä

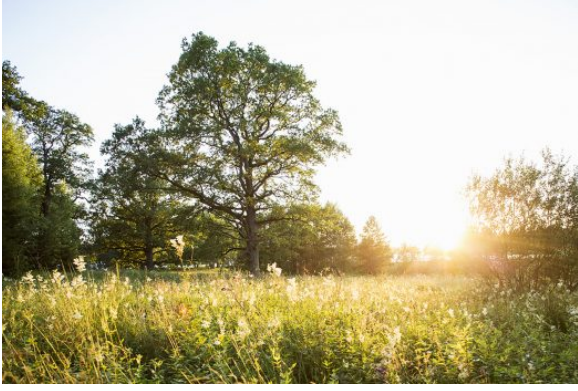
1) Sisältää kuntien kustantaman osa- ja kokopäivähoitoon. Hoitopäivien määrä on painotettu osa- ja kokopäivähoitoon osalta siten, että osapäivähoitoon hoitopäiviin käytettiin painokerrointa 0,6 ja kokopäivähoitoon hoitopäiviin kerrointa 1.

2) Perustuu kuuden suurimman kunnan, ns. Kuusikko kuntien, kustannuksiin.

3) Sisältää kaikki käynnit, ml. esim. neuvola ja fysioterapia. Perusterveydenhuollon lääkärikäynnin kustannus keskimäärin 51,1 euroa/käynti.

4) Sisältää vuodeosastohoidon ja päiväkirurgian.

Lähteet: Opetushallitus, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Suomen yleisen kirjastojen tilastot ja Tilastokeskus

3 Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Juha Sipilän hallitus linjaa talouspolitiikkaansa hallitusohjelmassa (<http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>). Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävänsä kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palveluiden ja sosiaaliturvan rahoitus. Tavoitteena on, että julkisen talouden velkaantuminen suhteessa BKT:hen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen loppuu vuonna 2021.

Finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työllisten määrä kasvaa 110 000 hengellä hallituskaudella. Tämän hetken ennusteiden valossa nämä työllisyystavoitteet ovat täyttymässä. Tavoitteiden saavuttamista on helpottanut hyvä suhdannetilanne. Työllisyyden nopea kasvu on kasvattanut verotuloja ja työttömyyden aleneminen pienentänyt työttömyysmenojä.

Hallitus on tukenut talouden ja työllisyyden kestävänsä kasvua rakenteellisin uudistuksin. Työvoiman kysyntää on pyritty lisäämään vuonna 2017 voimaan astuneella kilpailukyky sopimuksella, joka paransi suomalaisten yritysten kilpailukykyä. Työn tarjontaa on puolestaan vahvistettu mm. purkamalla kannustinloukkuja, lisäämällä työvoiman liikkuvuutta sekä uudistamalla työttömyysturvajärjestelmää ja työvoimapalveluja. Samalla hallitus on pitänyt kiinni hallitusohjelman linjauksesta, jonka mukaan palkansaajien verotus ei kiristy.

Hallituksen talouspolitiikan kulmakivenä on kestävyysvajeen umpeen kurominen. Kestä-

vyysvajeen mittaluokaksi arvioitiin hallituskauden alussa noin 10 mrd. euroa vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelman mukaiset välittömät sopeuttamistoimet on kirjattu valtiontalouden kehyksiin ja ne sisältyvät vuoden 2019 osalta talousarvioon. Välittömien sopeutustoimien myötä 10 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta on koossa noin 4 mrd. euroa, joskin kuntien päätöksistä riippuvaisten toimenpiteiden vaikutukseen sekä eräiden toimenpiteiden vaikuttavuusarvioihin liittyy epävarmuutta. Maakunta- ja sote-uudistus sekä muut toimet julkisen hallinnon uudistamiseksi voivat onnistuessaan vahvistaa julkista taloutta 4 mrd. eurolla pitkällä aikavälillä.

Velkatavoitteen konkretisoimiseksi hallitus on asettanut julkisen talouden rahoitusasemalle tavoitteet, jotka koskevat valtion, paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa hallituskaudella sekä julkisyhteisöjen yhteenlaskettua rakenteellista rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä. Taulukossa 4 on kuvattu näitä Suomen finanssipolitiikka ohjaavia tavoitteita ja sääntöjä sekä verrattu niitä valtiovarainministeriön ennusteesseen. Julkisen talouden sektorikohtaiset rahoitusasematavoitteet tullaan ennusteen valossa pitkälti saavuttamaan. Paikallishallinto ja sosiaaliturvarahastot saavuttavat niille asetetut tavoitteet ja myös valtionhallinto yltää likimain sille asetettuun tavoitteeseen.

Taulukko 4. Suomen finanssipolitiikkaa ohjaavat tavoitteet ja säännöt

Julkisen talouden sektori	Muuttuja	Tavoite vuodelle 2019, % BKT:sta	Ennuste vuodelle 2019, % BKT:sta
Hallituksen asettamat rahoitusasematavoitteet vaalikaudelle			
Valtio	Alijäämä	korkeintaan -0,5 %	-0,7 %
Paikallishallintosektori	Alijäämä	korkeintaan -0,5 %	-0,5 %
Sosiaaliturvarahastot			
- Työeläkerahastot	Ylijäämä	noin 1,0 %	0,8 %
- Muut sosiaaliturvarahastot	Rahoitusasema	noin 0,0 %	0,0 %
Julkinen talous	Velka	velkasuhde v. 2019 < v. 2018	58,4 %
EU-säännöt			
Julkinen talous	Alijäämä	korkeintaan -3,0 %	-0,4 %
	Velka*	korkeintaan 60 %	58,4 %
	Rakenteellisen rahoitusaseman keskipitkän aikavälin tavoite (MTO)**	-0,5 %	-0,8 %

* EU:n velkasäännön tulkinnassa otetaan huomioon myös mm. velan alenemisen nopeus historiassa ja tulevaisuudessa.

** Vakaus- ja kasvusopimus velvoittaa EU-jäsenmaat asettamaan julkisen talouden rakenteelliseen alijäämälle keskipitkän aikavälin tavoitteen (MTO). Suomen keskipitkän aikavälin tavoitteeksi on asetettu 0,5 prosentin alijäämä suhteessa BKT:hen. Suomelle myönnettiin keväällä 2017 vakaus- ja kasvusopimukseen sisältyvää rakenneuudistus- ja investointilausekkeen mukaista joustoa yhteensä 0,6 % suhteessa BKT:hen julkisen talouden kestävyttä tukevien uudistusten ja EU:n yhteisrahoitteisten investointihankkeiden toimeenpanon vuoksi. Hallitus tavoittelee keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista vuonna 2019. Lisätietoa talousarvion yleisperustelujen luvussa 3.

merkittävimpiä vakaus- ja kasvusopimus, joka velvoittaa EU:n jäsenvaltioita ylläpitämään julkisen talouden tasapainoa ja välttämään liiallista velkaantumista.

Suomen julkisen talouden tavoitteenasetteluun vaikuttavat myös EU-säännökset, joista

Taulukko 7. Hiilineutraali ja resurssivias Suomi, selonteon toimenpiteet 1.4, 1.5, 1.6 ja 1.9

1.4 Toimeenpannaan kiertotalouden tietokartta yhdessä eri toteuttajatahojen kanssa		TA 18 milj. euroa	TA 19 milj. euroa
TEM	32.20.44 Kiertotalouden investointi- ja kehittämistuki	2,0	2,5
Lisäksi Business Finlandin rahoituksella eli momenttien 32.20.40, 32.20.43 ja 32.20.83 määrärahoilla tuetaan kiertotalouden toimenpiteitä 1.4.			
1.5 Vauhditetaan kestäviä julkisia hankintoja valtionhallinnossa ja kunnissa			
TEM	32.20.42 Kasvukosyösteemien ja innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen*	4,0	4,0
1.6 Tuetaan kestävän kehityksen innovaatioita			
UM	24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö* (Tuki YK:n teknologian innovaatiolaboratoriolle sekä tuet YK:n lastenrahaston ja YK:n väestörahojen innovaatiolaboratoriolle)	4,5	4,5
TEM	32.20.40 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen*	120,0	121,2
	32.20.83 Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan*	75,0	75,0
	Yhteensä	199,5	200,7
1.9 Edistetään hiilineutraaliutta ja resurssivisuaa globaalisti			
UM	24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö* (Sisältää hankkeet, joiden tavoitteena on ruokaturva, veden ja energian saatavuus sekä luonnonvarojen kestävä käyttö)	144,0	150,0
	24.30.88 Finnfundin pääoman korottaminen* (Ilmastohankkeet)	6,0	6,0
	24.30.89 Kehitysyhteistyön finanssiöidit* (Ilmastohankkeet)	78,0	130,0
	Kansainvälisen ilmastopoliittisen alaisen yhteistyön menot	0,1	0,1
	Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö		1,5
	Yhteensä	228,1	296,6
YHTEENSÄ (taulukot 5-7)		1 787,9	1 645,1

* Vain kirjattu osuus momentin määrärahoista liittyy hiilineutraali ja resurssivias Suomi -tavoitteeseen

Hiilineutraaliuteen ja resurssivisauteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 1,7 mrd. euron verran vuoden 2019 talousarviossa. Laskua vuodesta 2018 on noin 126 milj. euroa, mikä johtuu pääasiassa vuoden 2018 lopussa päättyvistä kärkihankkeista. Lisäksi uusiutuvan energian tuen määrää on alennettu johtuen arvioitua korkeammasta sähkön markkinahinnasta ja turpeen veron nostosta. Vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen aloittava hallitus päättää mahdollisista muutoksista määrärahatasoisissa.

Suurin toimenpidekokonaisuus on taulukossa 6 esitetty biotalous- ja cleantech-ratkaisujen luominen, johon osoitetaan 702,6 milj. euroa vuodelle 2019. Tästä suurimman osuuden, 290,7 milj. euroa, muodostavat ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit. Lisäksi merkittävä toimenpidekokonaisuus on taulukossa 5 esitetty energia- ja ilmastostrategian sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman toteuttaminen, johon osoitetaan yhteensä 458,7 milj. euroa. Summasta kohdennetaan 214,5 milj. euroa uusiutuvan energian tuotantotukeen.

Muita yksittäisiä merkittäviä määrärahakohteita ovat joukkoliikenteen palvelujen osto ja

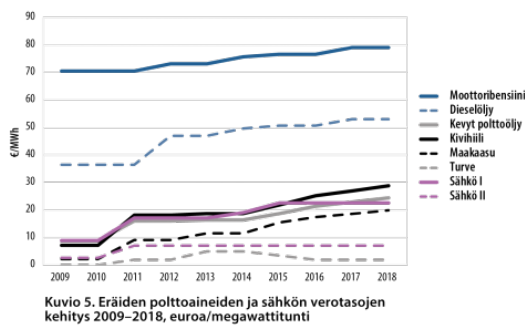
kehittäminen (87,5 milj.), rahoitus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (107 milj.), viherryttämistuki (157,5 milj.), tuki kestävän kehityksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (121,2 milj.) sekä kehitysyhteistyön hankkeet, joilla edistetään mm. ruokaturvaa ja luonnonvarojen kestävä käyttöä (159 milj.).

4.2 Verot

Talousarvio sisältää useita veroja, joiden voidaan katsoa edistävän hiilineutraali ja resurssivias Suomi -painopistealueen tavoitteita. Näitä ovat erityisesti energiaverot, ajoneuvovero, autovero, eräiden juomapakkausten valmistevero sekä jätevero. Vaikka kyseisiä veroja voidaan pitää kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisina, niihin voi myös sisältyä sekä tavoitteen mukaisia, että sen vastaisia yksittäisiä verorakenteita.

Energiaveroja kerätään liikenteen polttoaineista, työ- ja lämmityspolttoaineista sekä sähköstä. Verotulojen lisäksi energiaverot vahvistavat kannustimia energiatehokkuuteen ja vähäpäästöisempään energian tuotantoon. Kuviossa 5 on havainnollistettu eräiden polttoaineiden ja sähkön verotasojen kehitystä vuosina 2009-2018. Kuviosta nähdään, että polttoaineiden ja sähkön verotasoja on korotettu vaihteittain vuodesta 2011 alkaen, lukuun ottamatta turpeen veroa, jonka verotaso on ajanjaksolla sekä korotettu että alennettu. Vuonna 2011 kansalliseen energiaverojärjestelmään tehtiin uudistus, jossa polttoaineiden litra- tai painopohjainen valmistevero muutettiin polttoaineen energiasisältöön perustuvaksi energiasisältöveroksi sekä polttoaineen poltosta syntyvään hiilidioksidin ominaispäästöön perustuvaksi hiilidioksidiveroksi. Veron laskentaperusteissa alettiin myös

ottaa huomioon polttoaineiden poltosta aiheutuvat lähipäästöt.

Vuoden 2019 talousarviossa energiaveroihin liittyy muutoksia, joiden voidaan katsoa olevan hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -painopisteen tavoitteiden mukaisia. Yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon päästöohjausta lisätään. Työkone- ja lämmityspolttoaineiden verotusta kiristetään ja muutetaan siten, että polttoaineen hiilidioksidiveron laskennassa otetaan huomioon polttoaineen poltosta syntyvien kasvihuonekaasupäästöjen lisäksi polttoaineen elinkaaren aikana syntyvät muut kasvihuonekaasupäästöt. Vuoden 2019 veromuutosten yksityiskohdat eivät ole vielä kaikilta osin tiedossa, mutta verotasot tulevat nousemaan vuodesta 2018.

Ajoneuvovero ja autovero määräytyvät osittain päästöperusteisesti, joten ne lisäävät suurempipäästöisten autojen hankinnan ja käytössä pitämisen kustannuksia ja siten kannustavat kohti vähäpäästöisempää liikkumista. Eräiden juomapakkausten valmistevero ohjaa juomapakkausten kierrätykseen. Jätevero puolestaan on ohjaava ympäristövero, jonka avulla tavoitellaan jätteiden kaatopaikkäsittelyn vähenemistä ja hyötykäytön lisäämistä.

Autoveron päästöporrastusta on jyrkennetty tällä hallituskaudella ja viimeisin vähäpäästöisiin autoihin kohdistuva veronalennus tu-

lee voimaan vuoden 2019 alusta. Ajoneuvoveron alentaminen vuoden 2020 alun jälkeen alkavilta veropäiviltä vähentää ajoneuvoveron kertymää jo vuonna 2019. Ajoneuvoveron kevennys kiristää myös hieman ajoneuvoveron päästöporrastusta, mutta veronalennuksen päästöjä lisäävä vaikutus lienee kuitenkin suurempi, sillä veronalennus pienentää yksityisautoilun kustannuksia. Kokonaisvaikutus liikenteen hiilidioksidipäästöihin on kuitenkin vähäinen.

4.3 Ympäristölle haitalliset tuet

Ympäristön kannalta haitallisilla tuilla tarkoitetaan tukia, jotka johtavat luonnonvarojen käyttöasteen ja ympäristön kuormituksen kasvuun tuetussa yrityksessä tai tuetuilla toimialalla. Kyseisten tukien käyttöönottoa perustellaan yleensä muilla kuin ympäristösyillä, sillä niillä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia muiden poliittisten tavoitteiden, kuten ruoantuotannon, aluetalouden, työllisyyden ja kasvun kannalta. Nämä positiiviset vaikutukset tulee huomioida tukien arvioinnissa.

Vuoden 2019 talousarvioon sisältyy ympäristölle haitallisia tukia, joita voidaan tunnistaa etenkin verojärjestelmässä mutta myös määrärahoissa. Tässä yhteydessä käsiteltävät haitalliset tuet pohjautuvat aiemmin tehtyihin selvityksiin. (Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset 2012; Ympäristön kannalta haitalliset tuet, 2013; Rakennepoliittisen ohjelman valmistelu 2013; Luonnon monimuotoisuudelle haitalliset tuet, 2015.)

Verojärjestelmä sisältää verotukia eli poikkeuksia normaaliksi katsotusta verotuksen rakenteesta. Suurimpia ympäristölle haitallisia verotukia ovat energiaverotukseen kuuluvat

dieselin, työkoneiden, turpeen sekä teollisuuden ja kasvihuoneiden normia alemmat verokannat, energiantensiivisten yritysten veronpalautus ja maatalouden energiaveron palautus. Määrärahoissa ympäristölle haitallisiksi tuiksi voidaan luokitella mm. päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatio sekä eräät maatalouden tuet.

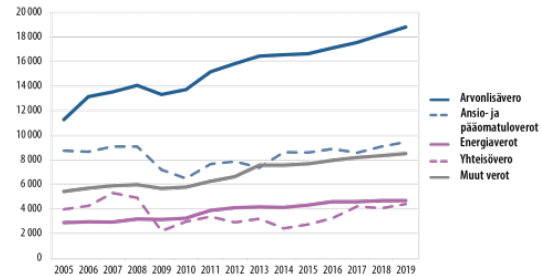
Vuoden 2019 talousarviossa ympäristölle haitallisten tukien määräksi arvioidaan edellä mainittuihin selvityksiin pohjautuen noin 3,5 mrd. euroa, mikä muodostuu pääasiassa erilaisista verotuista. Ympäristölle haitalliset tuet kohdistuvat pääasiassa kolmeen sektoriin: energiasektoriin, liikennesektoriin ja maataloussektoriin. Liikennesektorin osuus on näistä suurin, arviolta noin 1,4 mrd. euroa, mutta sektoreiden tukimäärät ovat varsin lähellä toisiaan. Sekä energia- että maataloussektorilla tukimäärä on hieman yli 1 mrd. euroa.

Suurin yksittäinen ympäristölle haitallinen tu-

ki muodostuu teollisuuden ja kasvihuoneiden alemmasta sähköverokannasta, jonka suuruudeksi arvioidaan noin 600 milj. euroa vuonna 2019. Liikennesektorilla dieselpolttoaineen alhaisemman verokannan, työmatkakuluvähennyksen sekä työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen alemman verokannan tukimäärät ovat kaikki lähellä noin 400 milj. euron tasoa. Maataloussektorilla suurin yksittäinen tuki muodostuu luonnonsuhde-erojen vaikutuksia tasaavasta luonnonhaittakorvauksesta, sen osuus on noin 548 milj. euroa.

5 Valtion talousarvio 2019

Kuvio 6. Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2005–2019, milj. euroa

Valtion tuloja ja menoja tarkastellaan talousarvion yleisperusteluissa luvuissa 4 ja 5 sekä yksityiskohtaisissa perusteluissa (<http://budjetti.vm.fi>). Tuloarviot käsitellään osastoittain ja määräraha-arviot hallinnonaloittain.

5.1 Tulot, menot, alijäämä ja velka

Tulot

Vuoden 2019 valtion budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto arvioidaan olevan noin 53,8 mrd. euroa, josta verotulot muodostavat noin 85 % eli 45,8 mrd. euroa. Verokertymän arvioidaan kasvavan 3,7 % vuonna 2019.

Kuviossa 6 tarkastellaan pelkästään verotulojen kehitystä vuosina 2005–2019. Vuodesta 2016 alkanut talouskasvun elpyminen on vauhdittanut verotulojen kasvua. Arvonlisävero muodostaa valtion suurimman yksittäisen tulonlähteen. Nykyisen korkeasuhdanteen aikana voimakkaimmin on kasvanut yhteisöveron tuotto. Energiaverokertymän kasvu on puolestaan jäänyt vaimeaksi huolimatta verotuksen kiristymisestä.

Menot

Talousarvion määrärahat ovat 55,5 mrd. euroa, mikä on noin 0,3 mrd. euroa vähemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Menotasoa alentavat määräaikaisten kärkihankkeiden päättyminen, hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset sopeutustoimet sekä parantuneen työllisyystilanteen seurauksena pienentyneet työttömyysturvamenukset. Useiden sopeutustoimien, kuten perusvylänpitoon, erikoissairaanhoidon alueelliseen kehittämiseen ja toimintamenoihin tehtyjen toimien säästövaikutus kasvaa vuonna 2019. Hallitusohjelman liitteen 6 mukaisten sopeutustoimien vaikutuksena valtion menot alenevat noin 0,3 mrd. eurolla vuodesta 2018. Lisäksi indeksikorotusten tekemättä jättämisellä on budjetin tasapainoa parantava vaikutus. Menotasoa nostavat mm. laki- ja sopimusperusteiset korotukset kuten keväällä sovitun valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset sekä eräät automaattitekijät kuten ikäsidonnaisten valtion eläkemenojen kasvu.

Määrärahojen, eli valtion menojen, kohdentuminen eri käyttötarkoituksiin riippuu poliittisista päätöksistä, talouden rakenteista ja suhdanteista. Merkittävin osa valtion talousarvion määrärahoista vuonna 2019 kohdistuu sosiaaliturvaan (36 %). Kuviossa 7 on havainnollistettu käyttöalat, joihin Suomen valtio kohdentaa määrärahoja vuonna 2019.

Osa valtion budjettiin tulevista tuloista saadaan Euroopan unionilta, ja toisaalta Suomen valtio maksaa EU:lle maksuja. Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrastoon noin 2,1 mrd. euroa vuonna 2019. Suomen maksut kasvavat 205 milj. euroa vuodelle 2018 budjetoituun verrattuna. EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1,2 mrd. euroa, mikä on 187 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2018 arvioidaan saatavan. Valtiontalouden EU-tulojen ja menojen suhdetta on havainnollistettu taulukossa 8. EU:n vuoden 2019 talousarvion mukaisesti EU:n varoja kohdennetaan muuttoliikkeeseen ja pakolaisuuteen liittyviin haasteisiin vastaamiseen, EU:n kansalaisten turvallisuustilanteen parantamiseen sekä lisäpanostuksiin strategiaan investointeihin ja kestäväan kasvuun.

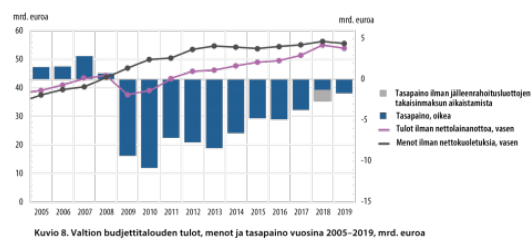
Taulukko 8. Yhteenveto valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2017–2019, milj. euroa

Valtiontalouden menot	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018	Talousarvio 2019
Budjettitalous			
ALV-maksu	274	285	301
BKTL-maksu	1 360	1 457	1 619
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	164	139	149
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	1 798	1 881	2 069
Euroopan kehitysrachasto	60	57	74
Yhteensä	1 858	1 938	2 143
Valtiontalouden tulot	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018	Talousarvio 2019
Budjettitalous			
Maataloustuki	537	537	537
Maaseudun kehittäminen	314	110	340
Rakennepoliittinen tuki	221	240	200
Tullien yms. kantopalkkio	35	36	37
Muut tulot	41	50	46
Rahastotalous			
Interventiorachasto	0	0	0
Maatalouden kehittämisrachasto	0	0	0
Yhteensä	1 148	973	1 160
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut	174	178	183

Alijäämä

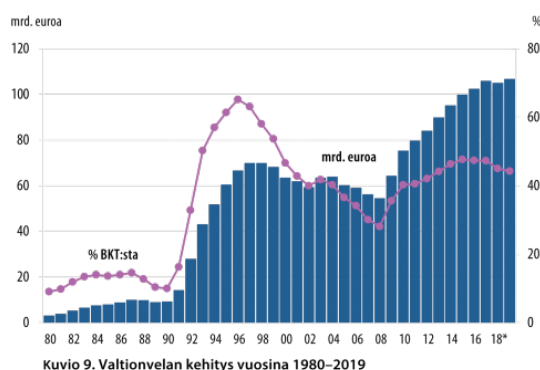
Valtion talousarvio vuodelle 2019 on noin 1,7 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Alijäämä kasvaa hieman verrattuna vuodelle 2018 budjetoituun, huomioiden jo hyväksytyt lisätalousarviot. Vuoden 2018 budjetin alijäämää pienentävät valtiolle ennaikaisesti takaisin maksetut jälleenrahoitusluotot. Ilman näitä ennaikaisia takaisinmaksuja vuoden 2018 alijäämäksi arvioitaisiin 2,7 miljardia euroa.

Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan vuonna 2019 noin 0,7 % suhteessa bruttokansantuotteen. Valtion budjettitalous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 alkaen. Tilannetta on havainnollistettu kuviossa 8.

Velka

Vuoden 2019 lopussa valtionvelan, ml. rahastotalouden velka, arvioidaan olevan noin 107 mrd. euroa, mikä on noin 44 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Velkatasoa alentaa budjetoitua pienempi nettolainanotto vuonna 2018. Kuviosta 9 nähdään, että valtion velka on likimain kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

5.2 Poimintoja vuoden 2019 talousarvion vero- ja määrärahapäätöksistä

VEROPERUSTEMUUTOKSET

Suurin osa hallitusohjelman mukaisista veroperustemuutoksista on jo toteutettu vuosina 2016–2018. Keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet työn verotuksen keventäminen ja toisaal-

ta valmisteverotuksen ja kiinteistöverotuksen kiristäminen.

Vuonna 2019 jatketaan hallitusohjelman mukaisia asteittain voimaan tulevia muutoksia: tupakkavero kiristyy, autoverotus kevenee ja asuntolainan korkovähennys supistuu.

Ansiotuloverotusta kevennetään painottuen pienituloisiin korottamalla perusvähennystä, työtulovähennystä sekä valtion- ja kunnallisverotuksen eläketulovähennyksiä. Tämän yhteisvaikutus on vuositasolla kaikkien veronsaajien tapauksessa 130 milj. euroa. Ansiotuloveroperusteisiin tehdään lisäksi indeksitarkistus, jotta verotus ei kiristyisi yleisen ansiotasokehityksen vuoksi. Solidaarisuusveron alemman alarajan voimassaoloa jatketaan ensi vuonna.

Työasuntovähennyksen enimmäismäärää korotetaan niin, että se tukee paremmin työn perässä muuttamista. Vapaaehtoistyöntekijöille maksettavien kilometrikorvausten verovapautta laajennetaan. Veroperustemuutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille hallitusohjelman mukaisesti. Yritysten korkovähennysoikeuden rajoitusta kiristetään, kun Suomi panee täytäntöön EU:n veronkiertodirektiivin.

Valmisteverotusta kiristetään ansiotuloverotuksen keventämisestä seuraavien verotuottomenetysten kompensoimiseksi. Alkoholive- roa korotetaan 30 milj. eurolla ja virvoitusjuomaveroa 25 milj. eurolla. Lämmityspolttoaineiden verotusta muutetaan siten, että polttoaineen hiilidioksidiveron laskenta- perusteissa otetaan huomioon polttoaineen keskimääräiset elinkaaripäästöt. Lisäksi turpeen veroa nostetaan sekä yhdistetyn sähkön ja lämmöntuotannon verotukea muutetaan niin, että hiilidioksidiveron puolitus korvataan energiasisältöveron alennuksella. Muutosten myötä turpeesta ja muista lämmityspoltto-

aineista kertyvät verotulot nousevat bruttomääräisesti 38 milj. eurolla. Ajoneuvoveroa alennetaan 50 milj. eurolla vuoden 2020 alun jälkeen alkavilta veropäiviltä, mikä vähentää veron kertymää jo vuonna 2019.

YLEINEN JULKISHALLINTO

ml. ulkoasiainhallinto

Valtioneuvoston kanslialle osoitetaan 60 milj. euron määräraha vuodelle 2019 EU-puheenjohtajuuskauden valmisteluun ja toteuttamiseen. Suomi toimii Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana 1.7.–31.12.2019.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmaan kohdennetaan 860 000 euroa vuodelle 2019. Toimenpideohjelman tavoitteena on julkisten rakennusten tervehdyttäminen sekä sisäilmasta oireilevien hoidon ja kuntoutuksen tehostaminen.

Saamelaisia koskevaan totuus- ja sovintoprosessiin osoitetaan 1,5 milj. euroa.

Vaalimenoihin kohdennetaan 7 milj. euron lisäys vuoden 2019 maakuntavaalien toimittamiseen europarlamenttivaalien yhteydessä.

Ulkoasiainhallinnon talonrakennuksiin osoitetaan yhteensä 17,6 milj. euroa, josta 7 milj. euroa osoitetaan Suomen Pekingin suurlähetystön kanslian väistötiloihin ja 4,3 milj. eu-

roa kohdennetaan Suomen Moskovan suurlähetystökiinteistön perusparannukseen. Lisäksi ulkoasiainhallinnolle kohdennetaan 1,2 milj. euron lisäys edustuston uudelleen avaa-miseen Bagdadiin.

Euroopan investointipankin pääoman korvaamiseen sitoutumiseen kasvatetaan valtuuttajien, että Suomen osuus pankin merkitystä pääomasta korotetaan 595 milj. eurolla nykyisestä 3,099 mrd. eurosta yhteensä 3,694 mrd. euroon johtuen Britannian EU-erosta.

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun osoitetaan 211 milj. euron määräraha väliaikaishallinnon ja maakuntien kustannuksiin, muutosjohtamiseen, tietojärjestelmien ja tietohallinnon kehittämiseen ja muutostöihin sekä maakuntien yhteisten palvelukeskusten perustamiseen ja toimintaan.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta kohdennetaan 30 milj. euroa kuntien digitalisaation edistämiseen. Lisäksi 10 milj. euroa kohdennetaan kuntien valtionosuuden harkinnanvaraiseen korottamiseen.

PUOLUSTUS

Puolustusvoimien määrärahoihin osoitetaan 9,8 milj. euron lisäys sotilastiedustelulaista johtuviin lisämenoihin sekä 5,8 milj. euron lisäys henkilöstön määrän lisäämiseen.

Puolustusmateriaalihankintoihin kohdennetaan 260 milj. euroa Laivue 2020 -hankkeen ensimmäisen vuoden rahoitusosuuteen.

Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin kohdennetaan 1,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin Irakin OIR- ja Afganistanin RS-operaatioiden suunnitellusta jatkumisesta.

YLEINEN JÄRJESTYS JA TURVALISUUS

Poliisin määrärahoja lisätään n. 18 milj. eurolla ydintoiminnan turvaamiseksi. Rahoituksen avulla voidaan mm. säilyttää poliisimiesten määrä nykytasolla eli noin 7 200 poliisimieheissä. Lisäksi osoitetaan 2,5 milj. euron lisäys lähiöpoliisitoimintaan, 2,2 milj. euroa reservipoliisijärjestelmän perustamiskustannuksiin sekä 3,3 milj. euroa erityisesti haja-asutusalueiden poliisivirkojen lisäämiseen. Poliisille osoitetaan myös muita lisäyksiä, mm. Valtorin TUVE-palveluiden kustannuksiin sekä ulkomaalaisvalvontaan.

Suojelupoliisille osoitetaan 10 milj. euron lisämääräraha siviilitiedustelua koskevasta lainsäädännöstä aiheutuviin menoihin, edellyttäen että lainsäädäntö tulisi voimaan vuonna 2019. Lisäksi suojelupoliisille osoitetaan 2,5 milj. euroa lisärahoitusta ydintoimintansa ja toimintakykynsä varmistamiseksi sekä 1,6 milj. euroa toimitilahankkeen kustannuksiin.

Vuoden 2019 alusta voimaantulleeseen rahanpesun valvontaa koskevaan lainsäädäntöön liittyviin kustannuksiin osoitetaan yhteensä n. 2 milj. euroa mm. poliisille, sisäministeriölle sekä aluehallintovirastoille.

Rajavartiolaitoksen määrärahoihin osoitetaan vajaan 2,4 milj. euron lisämääräraha Helsinki-Vantaan lentoaseman ulkorajaliikenteen kasvusta johtuviin lisäresurssitarpeisiin sekä 2 milj. euron lisäys ydintoimintojen turvaamiseen.

Pelastustoimelle osoitetaan 0,9 milj. euron lisäys, josta kohdennetaan 0,5 milj. euroa hätäkeskuspäivystäjien koulutukseen.

Turvapaikanhakijoihin liittyvät menot supistuvat vuodesta 2018 25 milj. eurolla. Maa-hanmuuttomenojen oletuksina on käytetty

arviota 4000 turvapaikanhakijasta vuodessa. Vastaanoton piirissä arvioidaan olevan 10 500 henkilöä. Kiintiöpakolaisten määrä pysyy ennallaan 750 henkilössä.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävät siirtyvät oikeusaputoimistojen yhteyteen vuoden 2019 alusta. Ylivelkaantuneiden aseman kohentamiseen panostetaan yhteensä 8 milj. euroa. Tämä kohdistetaan muun muassa talous- ja velkaneuvontaan, ulosotossa tehtävään velallisten neuvontaan ja tuomioistuinkäsittelyjen nopeuttamiseen.

Rikosseuraamuslaitokselle osoitetaan yhteensä 1,8 milj. euron lisärahoitus ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan järjestelmän täydentämiseen sekä vakavan väkivallan uusimisriskin vähentämiseen.

ELINKEINOELÄMÄÄN LIITTYVÄT ASIAT

Työ- ja elinkeinotoimistoille kohdennetaan 10,3 milj. euron lisäys aktiivisen työnhaun tukeen ja työnhakijoiden palvelujen parantamiseen sekä 10 milj. euroa määräaikaishaastattelujen järjestämiseen.

Muun muassa yhdistyksille ja säätiöille maksettavan palkkatuen enimmäishenkilömäärää korotetaan 3000:sta 4000 henkilöön.

Työ- ja elinkeinoministeriölle osoitetaan 23 milj. euron myöntämisvaltuus työllistämistuloksista maksettavien korvausten maksuun vuosien 2020—2024 aikana. Summalla voidaan sitoutua työllisyyden vaikuttavuusinvestointirahastohankkeeseen, jonka tavoitteena on alentaa pitkäaikaistyöttömyyttä. Tulospalkkiot perustuvat toiminnan vaikuttavuuteen, joka selvitetään vertaamalla hankkeeseen osallistuvia samankaltaiseen muiden työttömien verrokkiryhmään.

Business Finlandin avustusvaltuus on 344,4 milj. euroa, joka on 73,6 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Innovaatiorahoituskeskus Business Finlandin toimintamenoihin osoitetaan 8 milj. euron lisäys kohdennettavaksi ohjelmatoimintaan ja ulkomaan toimintojen vahvistamiseen.

Geologian tutkimuskeskukselle kohdennetaan lisäystä 1 milj. euroa akkumineraalivarantojen ja -potentiaalin selvittämiseen kotimaisen akkuklusterin vahvistamiseksi. Teknologian tutkimuskeskus VTT:n avustusta korotetaan VTT:n vastuulla olevan FiR1-tutkimusreaktorin käytöstäpoiston kustannuksiin ja Otakaari 3:n kuumakammioitilojen ennallistamiseen yhteensä 10,4 milj. eurolla ja strategisen tutkimuksen vahvistamiseksi 7 milj. eurolla.

Nopeasti toteutettaviin alueellisiin seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta tukeviin hankkeisiin kohdennetaan 3 milj. euroa. Hankkeiden rahoitukseen sitoutuvat osaltaan myös alueen kunnat ja yritykset.

Energiatuen myöntämisvaltuutta lisätään 25 milj. eurolla.

Laivanrakennuksen innovaatiotukeen lisätään 10 milj. euroa, joka mahdollistaa laivanrakennusteollisuuden panostukset innovaatioiden kehittämiseen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseen.

Romutuspalkkiota sekä sähkökäyttöisten henkilöautojen ja henkilöautojen kaasua ja etanolikonversioiden hankintatukea jatketaan, ja niihin kohdennetaan yhteensä 6 milj. euroa.

Perusväylänpitoon lisätään 40,3 milj. euroa mm. korjausvelan vähentämiseen ja liikenteen turvallisuuteen. Lisäksi yksityisteiden kunnossapidon ja parantamisen avustuksiin osoite-

taan 4 milj. euron lisäys.

Valtionavustukseen kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen ja kuntien joukkoliikennehankkeisiin osoitetaan 3,5 milj. euroa.

Muun muassa vuoden 2018 kasvukauden kuivuudesta johtuvien maatalouden kannattavuusongelmien helpottamiseksi tehdään maatalouden tukemiseen useita määrärahalisäyksiä. Luonnonhaittakorvauksiin osoitetaan 27,5 milj. euron lisäys vuodelle 2019. Maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseen osoitetaan 22,5 milj. euron lisäys. Lisäksi maa- ja puutarhatalouden kansalliseen tukeen kohdennetaan 4 milj. euron lisäys käytettäväksi tukien täytäntöönpanoon liittyvien, ennakoidun tukimenekin ylittävien, tukien ja tukitasojen muutostarpeisiin. Maatalouden energiaverojen korotettua palautusta vuodelta 2018 maksetaan 20 milj. euroa vuonna 2019. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (MELA) Väliä viljelijästä -projektia rahoitetaan edelleen 3 milj. eurolla vuosina 2019-2020. Lisäpanostuksia osoitetaan myös mm. biotalouteen liittyvän innovoinnin edistämiseen, elintarvikevientiin sekä tilusrakenteen parantamiseen.

YMPÄRISTÖNSUOJELU

Uuden vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen varataan 15 milj. euroa.

Öljyjättemaksuja kohdennetaan määräaikaisesti öljyjätehuoltoon liittyviin kunnostus- ja kehityshankkeisiin valmisteilla olevaan green deal -sopimukseen sitoutuneille yrityksille.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toimeenpano jatkuu. Lisäksi perinnebiotooppien päivitysinventointeihin kohdennetaan 0,2 milj. euroa. Nivalassa sijaitsevan Hituran kaivoksen alueen sulkemistöitä jatketaan ja siihen osoitetaan 16,3 milj. euroa.

Metsähallitukselle osoitetaan 3,7 milj. euron lisäys mm. kansallispuistojen ja luonnonsuojelukohteiden kehittämiseen.

ASUMINEN JA YHDYSKUNTAPALVELUT

A-Kruunu Oy:n pääomittamiseen saa käyttää 50 milj. euroa Valtion asuntorahaston varoja, mikä mahdollistaa rakentamisen lisäämisen.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle osoitetaan 400 000 euroa asunto-osuuskuntamuotoiseen asumiseen liittyvän kokeiluhankkeen käynnistämiseksi.

TERVEYDENHUOLTO

Valtion rahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen lisätään 8,8 milj. eurolla.

Inluenssarokoteohjelmaa kehitetään ja laajennetaan siten, että rokotusta tarjotaan jatkossa puolivuotiaista kuusivuotiaille. Rokot-

teiden hankintaan osoitetaan 1 milj. euron lisäys.

Terveydenhuollon kansallisten laaturekistereiden kehittämistä koskevien pilottien jatkamiseen ja laajentamiseen osoitetaan 1,2 milj. euroa.

VIRKISTYS- JA KULTTUURI-TOIMINTA

Liikkuva koulu -ohjelma laajennetaan toisen asteen opiskelijat kattavaksi Liikkuva opiskelu -ohjelmaksi, johon kohdennetaan vuonna 2019 yhteensä 2,8 milj. euroa.

Huippu-urheilun edellytysten vahvistamiseksi valtio varautuu pääomittamaan perustettavaa olympiarahastoa siirtämällä sille valtion omistamaa osakevarallisuutta enintään 20 milj. eurolla. Valtion pääomitus tehdään samassa suhteessa yksityisen pääoman kanssa.

Lasten liikuntaa edistävien pilottien käynnistämiseen varhaiskasvatuksessa osoitetaan 1 milj. euroa.

Kirjastojen digihankkeeseen osoitetaan 860 000 euroa henkilöstön osaamisen kehittämiseksi ja AUTA-hankkeen toimintamallin vahvistamiseksi.

KOULUTUS

Osana hallituksen toimia osaamisen, tutkimuksen ja kasvun edistämiseksi Suomen Akatemian avustusvaltuuksia tieteelliseen tutkimukseen nostetaan 25 milj. eurolla. Ammatikorkeakouluissa tehtävään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan kohdennetaan 5 milj. euron lisäys.

Opetus- ja kulttuuriministeriölle myönnetään

valtuus, jonka mukaan valtio saa luovuttaa 60 milj. euron arvosta pörssiosakkeita valtion perustaman tutkimusta tukevan säätiön peruspääomaan ja 80 milj. euron arvosta pörssiosakkeita perustettavan ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämistä ja koulutusvientiä edistävän osakeyhtiön omaan pääomaan.

Uuden lukiolain toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen osoitetaan 10 milj. euron lisäpanostus. Lukiuudistuksen toimeenpano aloitetaan poistamalla ylioppilastutkinnon uusimista koskevat rajoitukset, mihin kohdennetaan 0,4 milj. euroa.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja sitä tuetaan edelleen 15 milj. euron rahoituksella.

Koulutuksellisen tasa-arvon ja laadun edistämiseen esi- ja perusopetuksessa osoitetaan 2 milj. euron lisäys. Lisäksi koulujen perinteisen kerhotoiminnan tukemiseen osoitetaan 3 milj. euroa.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja osallistumisastetta edistetään, ja varhaiskasvatuksen järjestäjille osoitetaan 10 milj. euroa positiivisen diskriminaation avustuksiin. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilua laajennetaan. Laajennuksen toteuttamista varten osoitetaan 5 milj. euron lisäys.

Opintotukimenoihin osoitetaan noin 8 milj. euron lisäys opintotukioikeuden laajentamiseen oppivelvollisuusiän ylittäneille perusopetuksen opiskelijoille, oppimateriaalilisään lukiokoulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijoille sekä lukuvuoden tukiajan pidentämiseen lukiokoulutuksessa. Opiskelijan saamia apurahoja ei oteta tuloina huomioon vuoden 2019 alusta lähtien ja vanhempien tulot eivät pienennä alle 18-vuotiaiden opintorahaa ja asumislisää 1.8.2019 lähtien. Näistä muutoksista johtuen opintotukimenoihin

osoitetaan 930 000 euron lisäys.

SOSIAALITURVA ml. työeläkkeet

Valtion maksamiin työeläkkeisiin ja korvauksiin kohdennetaan 115 milj. euron lisäys edelliseen vuoteen johtuen eläkkeiden volyymin kasvusta ja eläkkeisiin tehtävistä indeksitarkistuksista. Valtion osuuteen yrittäjien eläkkeiden aiheuttamista menoista osoitetaan 17,1 milj. euron lisäys vakuutusmaksutulon jäädessä ennakoitua pienemmäksi.

Työttömyysturvamenojen arvioidaan laskevan noin 296 milj. eurolla johtuen pääasiassa työttömyysasteen alenemisesta. Toisaalta työttömyysturvamenoihin osoitetaan yhteensä 3,4 milj. euron lisäys johtuen korvauksettoman määrärajan eli ns. karenssin lyhentämisestä 90 päivästä 60 päivään. Edelleen työllisyyttä pyritään edistämään kohdentamalla 20 milj. euroa työn vastaanottamisen kannustimien parantamiseen. Lisäksi yrittäjien perheenjäsenten ansioperusteisen työttömyysturvaoikeuden toteutumista edistetään, mihin osoitetaan 10 milj. euroa.

Eläketuen piiriä laajennetaan koskemaan uusia ikäluokkia. Eläketukea voisi niin halutesaan saada 60 vuotta täyttänyt ja viisi vuotta työttömänä ollut henkilö. Eläketukeen osoitetaan nettona n. 3 milj. euron määräraha.

Kelan sosiaaliturvarahastoille kohdennetaan vajaan 15 milj. euron lisäys toimintakuluihin, joita aiheutuu mm. työttömyysturvan aktiivimallin toimeenpanosta ja toimeentulotukipäätösten aiheuttamasta työstä.

Adoptio- ja monikkoperheiden asemaa parannetaan. Ulkomailta adoptiivien perheiden adoptiotuen tarkistamiseen kohdennetaan 0,3 milj. euroa, ja monikkoperheiden isille myönnetään isyysraha pidennettynä.

Vähimmäismääräisiä päivärahoja, eli sairaus- ja vanhempainpäivärahoja, kuntoutusrahaa ja erityishoitorahaa, korotetaan työmarkkinatukea vastaavalle tasolle, jolloin päivärahat nousevat 80,50 euroa kuukaudessa. Korotuksen kustannusvaikutus valtiolle on noin 20 milj. euroa vuositasolla. Sairauspäivärahalla 55 päivän omavastuun poistoon osoitetaan nettona 4,4 milj. euroa.

Vaikeassa asemassa olevien nuorten opiskelun ja työllistymisen tukemiseksi nuorten ammatillisen kuntoutuksen kriteereitä lievennetään. Lisäksi ammatillisessa kuntoutuksessa oleville nuorille maksetaan kuntoutusrahaa osallistumistulona koko kuntoutuspäätöksen ajalta. Muutokseen osoitetaan 3,6 milj. euron lisämääräraha vuodelle 2019.

Nuorten työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön osoitetaan yhteensä 1,5 milj. euron lisäys.

Takuueläkettä korotetaan noin 9 eurolla kuukaudessa. Korotus lisää valtion menoja 10 milj. eurolla vuositasolla.

Rintamaveteraaneille mahdollistetaan uuden valmisteltavan lainsäädännön kautta samat kotona asumista tukevat palvelut kuin sotainvalideille. Tähän osoitetaan yhteensä 40 milj. euroa vuodelle 2019.

Ruoka-aputoiminnan valtakunnalliseen kehit-

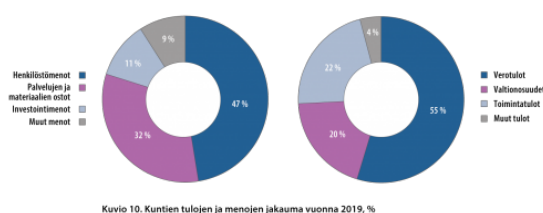
tämiseen ja järjestämiseen erityisen tuen tarpeessa oleville osoitetaan 1,2 milj. euroa.

5.3 Kuntatalous ja maakuntauudistus

Valtio rahoittaa kuntien toimintaa valtion-apujärjestelmän kautta valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Kuntien menoihin valtio ei voi vaikuttaa suoraan, vaan ne aiheutuvat eduskunnan säätämien lakien ja kuntien omien päätösten perusteella. Kuntatalouden tilaa ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen on kuvattu tarkemmin kuntatalousohjelmassa ja valtion talousarvion yleisperustelujen luvussa 8.

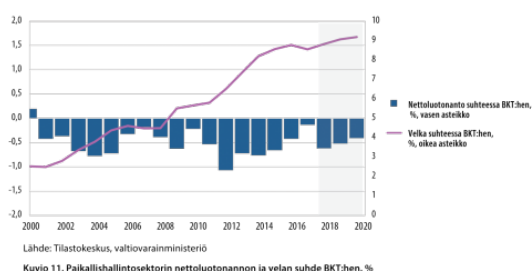
5.3.1 Kuntalouden tulot, menot ja rahoitusasema

Vuonna 2019 kuntien ennakoitua saavan 55 % tuloistaan verotuloina, 22 % toimintatuloina, 20 % valtionosuuksina ja 4 % muina tuloina. Kuntien menoista 47 % arvioidaan kohdistuvan henkilöstömenoihin, 32 % palveluiden ja materiaalien ostoon, 11 % investointeihin ja 9 % muihin menoihin. Kuntien tulojen ja menojen jakaumaa on havainnollistettu kuviossa 10.

Hallituksen kuntataloudelle asettaman rahoitusasematavoitteen mukaan kansantalouden tilinpidon mukainen paikallishallinnon netto-luotonanto saa olla vuonna 2019 korkeintaan

-0,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteen. Tämä ollaan nykyennusteiden valossa saavuttamassa vuonna 2019. Vuonna 2019 paikallishallintosektorin alijäämän arvioidaan olevan -0,5 % suhteessa kokonaistuotantoon ja velan 9,1 %. Alijäämän ja velan kehitystä on havainnollistettu kuviossa 11 ja niistä on kerrottu tarkemmin valtiovarainministeriön talven 2018 Taloudellisen katsauksen luvussa 2.4.

Valtion toimenpiteet vaikuttavat kuntien tuloihin ja menoihin. Nettomääräisesti valtion toimenpiteiden vaikutus on noin 254 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2019. Heikentävä vaikutus johtuu ennen kaikkea lakisääteisestä valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta ja hallitusohjelman mukaisesta indeksikorotuksen tekemättä jättämisestä. Vaikutukset välittyvät kuntiin eduskunnan päättämällä kuntien tehtävien, toiminnan ja rahoituksen muutoksina. Merkittävimpiä toimenpiteitä ovat valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus ja hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset kuntien menoja alentavat toimet (mm. erikoissairanhoidon keskittäminen, vanhuspalveluiden laatusuosituksen uudistus ja omais- ja perhe-

hoidon kehittäminen). Valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntiin on eritelty tarkemmin valtion talousarvion yleisperustelujen luvussa 8.3 ja kuntatalousohjelman luvussa 2.2.

5.3.2 Maakunta- ja sote-uudistus

Maakunta- ja sote-uudistuksen voimaantulo siirtyy vuoden 2021 alkuun. Ensimmäisten maakuntavaalien tarkka ajankohta selviää sen jälkeen, kun eduskunta on päättänyt maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännöstä. Maakunnat perustettaisiin heti lakien voimaantulon jälkeen ja maakunnan väliaikaishallinto johtaisi maakuntien hallinnon ja toiminnan valmistelua siihen asti, kunnes vaaleilla valittu maakuntavaltuusto aloittaa toimikautensa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäminen sekä vastuu muiden hallinnonalojen tehtävien hoitamisesta siirtyvät maakuntien vastuulle vuodesta 2021 alkaen.

Uudistuksen toimeenpanon valmisteluun varataan valtion budjettirahoitusta noin 211 milj. euroa vuonna 2019. Rahoituksella katetaan uudistuksen esivalmistelun ja väliaikaishallinnon kustannukset, suunnitellaan ja toteutetaan valtakunnallisia tietojärjestelmäratkaisuja sekä perustetaan maakuntien yhteisiä palvelukeskuksia. Rahoituksella toteutetaan alueellista ja valtakunnallista muutosjohtamista sekä uudistuksen edellyttämä toimeenpanon valmistelu myös valtioneuvostossa.

6 Yhteenveto

Tässä julkaisussa on tarkasteltu valtion talousarviota vuodelle 2019. Julkaisussa on entisestään laajennettu kestävään kehitykseen liittyvien määrärahojen tarkastelua.

Hallituksen keskeisinä tavoitteina on kuroa umpeen julkisen talouden kestävyysvajetta ja nostaa työllisyysastetta. Tavoitteena on lopettaa velaksi eläminen vuonna 2021. Hallitusohjelmaan sisältyy erilaisia sopeuttamistoimia. Verotuksen painopistettä on hallituskaudella siirretty työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin.

Talouskasvun ennustetaan hidastuvan vuonna 2019. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan ja työllisyysasteen nousevan. Väestön ikääntymisestä johtuen julkisessa taloudessa on kuitenkin pidemmällä aikavälillä merkittävä kestävyysvaje eli epätasapaino tulojen ja menojen välillä.

Vuoden 2019 talousarvio on noin 55,5 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 1,7 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 107 mrd. eu-

roon.

Talousarvioon sisältyy panostuksia mm. työllisyyden, osaamisen ja tutkimuksen tukemiseen, eriarvoisuuden ehkäisemiseen, maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun, poliisitoimeen ja puolustukseen, maatalouteen, vesiensuojeluun sekä varhaiskasvatukseen. Työttömyysturvamenojen odotetaan vähenevän työllisyystilanteen kohenemisen johdosta.

Vuoden 2019 talousarvio päivitetään myös www.tutkibudjettia.fi -sivustolle, jossa budjettia voi tarkastella visuaalisesti eri näkökulmista.

7 Lisätietoja

Budjettiosasto

Budjettipäällikkö Hannu Mäkinen,
puh. 02955 30330

Apulaisbudjettipäällikkö Juha Majanen,
puh. 02955 30247

Valtiovarainministeriö

Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

Budjettikatsaus 2019. Katsaus valtion talousarvioon, tammikuu 2019

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:3
ISSN 1797-9714 (zine)
ISBN 978-952-251-984-9 (zine)

8 Lukuohjeet ja tulostus

Budjettikatsaus julkaistaan mobiililaitteilla luettavana Mobile Zine HTML5-verkkajulkaisuna. Tämä digitaalinen julkaisu on luettavissa kaikilla päätelaitteilla niiden käyttöjärjestelmästä tai näytön koosta riippumatta (tietokoneet, tablet-laitteet, älypuhelimet ja tv-vastaanottimet, joissa on internetselain). Julkaisun sisältö skaalautuu automaattisesti kulloinkin käytössä olevalle näyttökoolle. Saat suurennettua kuvat ja kaaviot ruudun kokoisiksi klikkaamalla niitä.

Jos katsot julkaisua tietokoneellasi, voit hel-

posti siirtyä sivulta toiselle näppäimistön nuolinäppäimillä ja kosketusnäytöllisellä laitteella vastaavasti pyyhkäisemällä kuvaruutua oikealle tai vasemmalle.

Palaute

Kerro mielipiteesi verkkojulkaisusta. Lähetä terveisesi julkaisutuotanto@vnk.fi.